

Adroddiad y Pwyllgor Diwylliant, Cyfathrebu, y Gymraeg, Chwaraeon a Chysylltiadau Rhyngwladol – Costau Cynyddol – Yr Effaith ar Ddiwylliant a Chwaraeon

Mae effaith y cynnydd mewn costau yn arbennig o amlwg ym meysydd Diwylliant a Chwaraeon fy Mhortffolio, yn enwedig gyda'r cyrff a'r sectorau sy'n ceisio sicrhau adferiad ariannol ar ôl y pandemig lle amharodd y cwmp yn eu cynulleidfaoedd ar eu gallu i gynhyrchu incwm.

Mae'r cynnydd mawr ym mhrisiau ynni wedi ychwanegu at y wasgfa ar gyllidebau. Mae'r cynnydd mewn costau byw'n effeithio hefyd ar y gallu i recriwtio a chadw staff a gwirfoddolwyr wrth i bobl ei chael hi'n anodd ysgwyddo costau teithio a gofal plant neu ddewis gwaith sy'n talu'n well. Weithiau, canlyniad yr heriau hyn gyda'i gilydd yw lleihau'r rhaglen weithgarwch ledled Cymru. Gyda llai o incwm i'w wario, mae pobl yn gorfod 'dala'r slac yn dynn' a gwario llai ar weithgareddau hamdden. Mae'r cynnydd yng nghostau cadwyni cyflenwi, yn enwedig o ran deunyddiau a llafur, hefyd yn effeithio ar brosiectau cyfalaf a gwaith cynnal a chadw.

Hoffwn ddiolch i aelodau'r Pwyllgor Diwylliant, Cyfathrebu, y Gymraeg, Chwaraeon a Chysylltiadau Rhyngwladol am eu hadroddiad ar 'Gostau Cynyddol – Yr Effaith ar Ddiwylliant a Chwaraeon'. Rwyf wedi nodi fy ymateb i argymhellion yr adroddiad isod.

Argymhelliad 1: Dylai Llywodraeth Cymru weithio ar frys gyda'r Llyfrgell Genedlaethol i ddatrys ei phryderon am y "risg difrifol iawn" i'r casgliadau.

Ymateb: Derbyn

Mae Llywodraeth Cymru'n gweithio gyda chydweithwyr yn y Llyfrgell Genedlaethol ac yn darparu cymorth ychwanegol lle bo modd i ddelio ag effaith y cynnydd yn y costau yn y misoedd diwethaf. Dyfarnwyd £650,000 ychwanegol yn 2022-23 i helpu â'r cynnydd mewn costau byw a chyfleustodau a £500,000 pellach i dalu am system dân newydd i ddiogelu'r casgliadau.

Bydd grant refeniw'r Llyfrgell Genedlaethol yn cynyddu. Am y ddwy flynedd ariannol nesaf, rydym wedi neilltuo arian ychwanegol fydd wedi'i glustnodi gyda chyfyngiad amser i ysgwyddo'r pwysau ychwanegol o ran tâl, costau byw a chyfleustodau. Bydd cyllid ychwanegol yn cael ei neilltuo hefyd i gefnogi blaenoriaethau'r Cytundeb Cydweithredu, gan gynnwys cynaliadwyedd ariannol. Er bod y wasgfa yn sgil chwyddiant yn parhau'n bryder, bydd yr arian ychwanegol hwn yn helpu i gynnal y Llyfrgell Genedlaethol yn 2023-24 a 2024-25.

Goblygiadau ariannol: gweler uchod

Argymhelliad 2: Dylai Llywodraeth y DU roi cymorth i leoliadau chwaraeon a diwylliannol gyda chostau ynni y tu hwnt i chwe mis y cynllun cychwynnol. Dylid cadarnhau'r gefnogaeth hon yn gynt yn hytrach nag yn hwyrach er mwyn rhoi sicrwydd tymor canolig a hir i'r lleoliadau hyn. .

Ymateb: Derbyn

Menter gan Lywodraeth y DU yw'r Cynllun Rhyddhad ar Filiau Ynni (EBRS). Mae Gweinidog yr Economi wedi ymateb i Lywodraeth y DU am y cynllun ac mae'r swyddogion yn trafod â thîm EBRS o fewn BEIS. Rydym yn cytuno bod angen sicrwydd ar frys ynghylch dyfodol y cynllun, ac y dylai'r meini prawf ar gyfer cymorth gael eu cyhoeddi fel bod y broses benderfynu'n dryloyw.

Goblygiadau ariannol: dim

Argymhelliad 3: Dylai Llywodraeth Cymru sicrhau bod ymddiriedolaethau hamdden yn gymwys i gael cymorth i ddod yn fwy gwyrdd o ran eu defnydd o ynni, fel yr hyn sydd ar gael gan Wasanaeth Ynni Llywodraeth Cymru.

Ymateb: Derbyn

Gall Awdurdodau Lleol a sefydliadau sector cyhoeddus eraill ofyn i Wasanaeth Ynni Llywodraeth Cymru am gymorth technegol ac ariannol, i wella effeithlonrwydd ynni eu pyllau nofio a chanolfannau hamdden (gan gynnwys y rhai a reolir gan ymddiriedolaethau hamdden), gan helpu i leihau allyriadau carbon. Mae'r cymorth ariannol yn cynnwys benthyciadau di-log gan Raglen Gyllid Cymru. Mae'r benthyciadau di-log ar gael ar gyfer gwelliannau fel rhan o raglenni ôl-osod mawr, neu brosiectau arbed ynni llai. Mae'r rhain yn cynnwys mesurau i leihau costau gwresogi drwy wneud adeiladau'n fwy effeithlon o wres, gosod goleuadau LED, a phrosiectau ynni adnewyddadwy fel gosod paneli solar ar y to.

Goblygiadau ariannol: Dim goblygiadau newydd

Argymhelliad 4: Dylai Llywodraeth Cymru roi cyllid cyfalaf i'r sector chwaraeon a diwylliannol er mwyn iddynt ddod yn fwy gwyrdd o ran eu defnydd o ynni.

Ymateb: Derbyn

Dylai sefydliadau fod yn ystyried eu costau ynni a'u gallu i wrthsefyll heriau fel rhan o'u gwaith cynllunio arferol ar eu hystadau cyfalaf.

Gellir defnyddio'r cyllid cyfalaf heb ei glustnodi a roddir i Awdurdodau Lleol i gynnal eu cyfleusterau chwaraeon a chymdeithasol os yw Awdurdodau o'r farn ei bod yn briodol gwneud hynny. Mae Llywodraeth Cymru'n darparu arian cyfalaf penodol hefyd ar gyfer adnewyddu ac ailfodelu ysgolion a cholegau yn helaeth a phrynu nwyddau newydd yn lle hen rai, er enghraifft drwy'r rhaglen Cymunedau Cynaliadwy ar gyfer Dysgu. Erbyn hyn mae'n ofynnol i brosiectau o'r fath fod yn garbon sero-net ac yn aml maent yn cynnwys cyfleusterau chwaraeon. Darperir cyllid hefyd trwy

grant cyfalaf adeiladau Awdurdodau Lleol a gyflwynwyd rhwng 2023-2024. Gellid ei ddefnyddio er budd adeiladau chwaraeon neu ddiwylliannol o fewn ystad yr Awdurdod Lleol.

Ar gyfer amgueddfeydd, llyfrgelloedd ac archifau lleol, byddai modd gwneud cais i'r rhaglen Grant Cyfalaf Trawsnewid am gymorth ar gyfer prosiectau o'r fath. Mae'r cyllid rydyn ni'n ei ddarparu i Chwaraeon Cymru yn helpu'r sector hefyd i gwrdd â disgwyliadau Cynllun Sero Net Cymru Gyfan a meithrin ei allu i wrthsefyll effeithiau newid hinsawdd, gan sicrhau y gallwn barhau i ddarparu ein gwasanaethau cyhoeddus allweddol.

Goblygiadau ariannol: gweler uchod

Argymhelliad 5: Dylai Llywodraeth Cymru roi cyllid ychwanegol wedi'i dargedu i'r sectorau chwaraeon a diwylliant i helpu lleoliadau a sefydliadau sy'n wynebu'r posibilrwydd o orfod cau ond sydd â dyfodol cynaliadwy y tu hwnt i'r argyfwng uniongyrchol.

Ymateb: Derbyn

Mae Llywodraeth Cymru'n cydnabod effeithiau aruthrol chwyddiant ar gostau cyfleustodau a chostau byw cyrff hyd braich a sefydliadau yn y sector lleol. I'n helpu â'r pwysau hyn, mae Gweinidogion Cymru wedi cytuno i neilltuo £3,750,000 ym mlwyddyn ariannol 2022-23 i Lyfrgell Genedlaethol Cymru; Amgueddfa Cymru; sector y celfyddydau trwy Gyngor Celfyddydau Cymru, y sector chwaraeon trwy Chwaraeon Cymru; yr amgueddfeydd annibynnol a llyfrgelloedd cymunedol yng Nghymru; Cyngor Llyfrau Cymru; a'r diwydiannau creadigol annibynnol yng Nghymru.

Mae gan amgueddfeydd, llyfrgelloedd ac archifau lleol yr hawl i wneud cais i'r rhaglen Grant Cyfalaf Trawsnewid am gymorth i gynnal gwaith cyfalaf fydd yn helpu i wneud eu sefydliad yn gynaliadwy.

Mae Chwaraeon Cymru yn neilltuo arian i'r rheini sydd am wneud eu clybiau'n fwy cynaliadwy. Gellid gwneud hynny trwy wella cyfleusterau a thrwy wella sgiliau gwirfoddolwyr a chymryd camau i gyrraedd y bobl sydd er enghraifft yn cael eu tangynrychioli mewn chwaraeon a gweithgarwch corfforol.

Goblygiadau ariannol: gweler uchod.

Argymhelliad 6: Dylai Llywodraeth Cymru gychwyn trafodaethau brys â'r Adran dros Dechnoleg Ddigidol, Diwylliant, y Cyfryngau a Chwaraeon Llywodraeth y DU a'r Adran Busnes, Ynni a Strategaeth Ddiwydiannol i alw am becyn cymorth ar gyfer y DU gyfan i gefnogi'r sectorau diwylliant a chwaraeon mewn ymateb i bwysau costau byw.

Ymateb: Gwrthod

Mater i Lywodraeth y DU yw hwn. Mae effaith costau byw cynyddol a'r ffaith nad yw Llywodraeth y DU wedi cadw at ei haddewid i ddarparu arian yn lle arian yr UE wedi creu problemau sylweddol. Byddwn ni yn Llywodraeth Cymru'n parhau i weithio i flaenoriaethu'n cyllidebau er mwyn amddiffyn y mwyaf bregus a chadw'n hymrwymiad i greu Cymru gryfach, tecach a gwyrddach.

Goblygiadau ariannol: fel a ddisgrifir.

Argymhelliad 7: Dylai Llywodraeth Cymru annog gweithgareddau chwaraeon a diwylliannol mewn Canolfannau Clyd, ac ariannu'r darparwyr yn unol â hynny.

Ymateb: Derbyn

Mae llawer o sefydliadau gan gynnwys Awdurdodau Lleol, llyfrgelloedd ac amgueddfeydd lleol, cynghorau cymuned, grwpiau ffydd, clybiau chwaraeon, canolfannau cymuned eisoes wrthi'n sefydlu neu'n ystyried sefydlu Canolfannau Clyd yn eu cymunedau lleol. Bwriad Canolfannau Clyd yw darparu lleoedd diogel a chynnes i bobl fynd iddynt yn ystod y dydd yn eu cymunedau lleol i'w helpu i leihau costau gwresogi'u cartref ac i helpu pobl sy'n wynebu tlodi tanwydd eithafol y gaeaf hwn. Mae trafodaethau cynnar â rhanddeiliaid yn dangos bod uchelgais glir bod Canolfannau Clyd yn cynnig mwy na lle cynnes i eistedd ynddo ac y dylent gynnwys neu gael eu datblygu i gynnwys grwpiau buddiant neu weithgareddau.

Mae Llywodraeth Cymru wedi darparu swm cychwynnol o £1m i helpu i ddatblygu/ehangu Canolfannau Clyd ledled Cymru. Mae arian wedi cael ei roi i lywodraeth leol trwy CLILC. Disgwylir i awdurdodau lleol sicrhau bod trefniadau'n bod yn lleol i sicrhau bod arian Llywodraeth Cymru yn cael ei roi i'r rheini sy'n darparu Canolfannau Clyd (h.y. trwy grantiau lleol neu eu tebyg). Bydd hynny'n cynnwys gweithio gyda'r Cyngor Gwirfoddolwyr Sirol Lleol. Mae canllawiau wedi'u rhoi i awdurdodau lleol gydag arian Llywodraeth Cymru.

Dylai Canolfannau Clyd fod yn agored, yn gynhwysol ac ar gael i bawb yn y gymuned. Dylid canolbwyntio ar nodi'r hyn sydd ei angen yn yr ardal a darparu Canolfan Glyd sy'n diwallu'r angen hwnnw. Gallai Canolfan Glyd gynnwys:

- lluniaeth ysgafn (o leiaf) a darparu pryd mwy sylweddol o fwyd os medrir.
- cyngor a gwasanaethau cymorth i'r rheini sy'n ei defnyddio – er enghraifft cyngor a help ar faterion ariannol, iechyd a lles neu gyswllt digidol.
- gweithgareddau cyfoethogi fel ymarfer corff, celf a diwylliant (gan ddibynnu ar y lleoliad a'r hyn sydd ar gael).

Dylai'r Ganolfan Glyd ymateb i'r angen lleol. Er y gellid cynnal rhai mewn adeiladau sy'n eiddo neu sy'n cael eu rheoli gan yr awdurdod lleol, gallent yr un mor rhwydd gael eu sefydlu gan neu drwy fudiadau cymunedol lleol, ffydd neu drydydd sector, neu glwb chwaraeon sy'n defnyddio'u hasedau cymunedol eu hunain neu drwy/gan gyrff cyhoeddus eraill. Gallai'r sector preifat hefyd chwarae rhan a dylai grwpiau busnes lleol chwilio am gyfleoedd, o bosibl trwy weithio gyda'r Ffederasiwn Busnesau Bach a'r CBI.

Gallai gwasanaethau/rhanddeiliaid cenedlaethol hefyd helpu Canolfannau Clyd, yn enwedig o ran rhoi cyngor, arweiniad neu gymorth ychwanegol ar gyfer gweithgareddau cyfoethogi posibl, er enghraifft Cyngor ar Bopeth, Cyngor Celfyddydau Cymru, Chwaraeon Cymru ac Amgueddfeydd ac Oriolau Cymru.

Goblygiadau ariannol: £1m – arian eisoes wedi'i neilltuo i lywodraeth leol

Argymhelliad 8: Dylai Llywodraeth Cymru roi arweiniad i'r sectorau diwylliant a chwaraeon yn ystod yr argyfwng costau byw. Dylai Llywodraeth Cymru esbonio sut y mae'n rhoi cymorth penodol i'r sectorau diwylliant a chwaraeon i liniaru effeithiau'r cynnydd mewn costau byw.

Ymateb: Derbyn

Fel y dywedir yn Argymhelliad 5, mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo £3,750,000 ym mlwyddyn ariannol 2022-23 i Lyfrgell Genedlaethol Cymru; Amgueddfa Cymru, sector y celfyddydau trwy Gyngor Celfyddydau Cymru, y sector chwaraeon trwy Chwaraeon Cymru; amgueddfeydd annibynnol a llyfrgelloedd cymunedol yng Nghymru; Cyngor Llyfrau Cymru; a'r diwydiannau creadigol annibynnol yng Nghymru. Fel rhan o'r Cytundeb Cydweithredu, rydym wedi cytuno i ddyblu ein buddsoddiad yn Cyfuno erbyn 2024-25. Cyfuno yw ein rhaglen trechu tlodi trwy fynediad, cyfranogiad a chynhwysiant mewn gweithgareddau diwylliannol.

Goblygiadau ariannol: Fel a ddisgrifiwyd

Argymhelliad 9: Dylai Llywodraeth Cymru esbonio sut y mae'n mynd i'r afael â'r anghydraddoldebau o ran cymryd rhan mewn chwaraeon, a dyfodd yn ystod y pandemig ac sy'n cael eu gwaethygu gan yr amgylchiadau presennol.

Ymateb: Derbyn

Mae sicrhau mynediad cyfartal at gyfleoedd ym myd y campau'n ymrwymiad allweddol yn ein Rhaglen Lywodraethu. Mae gwella mynediad a chyfranogaeth, a mynd i'r afael ag anghydraddoldeb yn ei holl ffurfiau yn flaenoriaethau yn llythyr cylch gwaith Chwaraeon Cymru ar gyfer tymor y llywodraeth hon.

Mae Llywodraeth Cymru'n neilltuo cyllideb flynyddol i Chwaraeon Cymru - £21.6m o refeniw ac £8m o gyfalaf yn 2022-23 – i gyflawni'r blaenoriaethau yn y llythyr cylch gwaith. Mae Chwaraeon Cymru newydd benodi uwch reolwr EDI i weithio gyda staff Chwaraeon Cymru ar raglen hyfforddi mewn cynhwysiant. Rhan bwysig ohoni yw deall hiliaeth a gweithredu i atal hiliaeth. Mae Chwaraeon Cymru yn ariannu Hyrwyddwyr Cymunedol hefyd i helpu mudiadau cymunedol i fanteisio ar arian a gwasanaethau Chwaraeon Cymru, yn enwedig y rheini mewn cymunedau sy'n brin o wasanaethau.

Ynghyd â'r arian craidd hwn, rydym yn neilltuo arian hefyd ar gyfer cynnal prosiectau sy'n cefnogi ymrwymadau ehangach y Rhaglen Lywodraethu o ran gwella mynediad a chynhwysiant. Un enghraifft yw grant Cynllun Gweithredu Cymru Wrth-Hiliol sy'n ceisio annog cymunedau Du, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig i gymryd rhan a chael eu cynnwys.

O ran cymryd rhan, rydym yn gweithio ar yr argymhellion yn adroddiad "Sicrhau Chwarae Teg" y Pwyllgor. Gwnaethon ni gynnal Uwchgynhadledd Chwaraeon yn ddiweddar ar y cyd â Chwaraeon Cymru, oedd yn fan cychwyn ar broses deall ac wynebu achosion anghydraddoldeb o ran mynediad i chwaraeon. Mae llawer o heriau, fel y pandemig a'r argyfwng costau byw, wedi dwysáu'r mater hwn mewn sawl cymuned. Byddwn ni'n gweithio gyda Chwaraeon Cymru a phartneriaid eraill i herio ac yna i greu system sy'n caniatáu i bawb fwynhau chwaraeon ar hyd eu hoes.

Goblygiadau ariannol: Dim goblygiadau newydd.

Argymhelliad 10: Dylai Llywodraeth Cymru wella ei gwaith ymgysylltu â'r sector diwylliant er mwyn helpu i ddatblygu ei hymateb i'r cynnydd mewn costau byw.

Ymateb: Gwrthod

Mae gennym hanes clodwiw o ran ymgysylltu â'n sectorau. Rydym yn cydweithio'n glos gyda chyrff yn y sector a chyda sefydliadau unigol i fonitro a deall effaith yr argyfwng costau byw.

Goblygiadau ariannol: dim